Aile Birleşimi:

Türkiye'deki Mülteciler için Fırsatlar ve Zorluklar

REFUGEE SOLIDARITY NETWORK

Refugee Rights Türkiye

Mülteci Hakları Merkezi

İçindekiler

Yönetici Özeti 04

TERİMLER SÖZLÜĞÜ 06

KISALTMALAR 08

Giriş 09

METODOLOJİ 11

ULUSLARARASI HUKUKTA AİLE BİRLEŞİMİ HAKKI 11

TÜRKİYE'DE REFAKATSİZ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN KORUNMASIYLA İLGİLİ MEVZUAT 12

Türkiye'de Refakatsiz Çocuk Olarak Aile Birleşimi Başvurusu Yapmak 13

TEMEL PROSEDÜREL ADIMLAR 14

MHM'NİN AİLE BİRLEŞİMİ TALEPLERİNE DESTEĞİ: HUKUKİ DESTEK SAĞLAYICISININ ROLÜ 15

FAYDALANICILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ 17

FAYDALANICILARIN KORUMA STATÜSÜ 18

SPONSOR BİLGİLERİ 19

SPONSORUN İKAMET ETTİĞİ ÜLKEDEKİ STATÜSÜ 19

Aile Birleşimi Vaka Sonuçları 20

Prosedürel Konular 21

SPONSORLARIN VE FAYDALANICILARIN UYGUNLUK ŞARTLARINI KARŞILAMASINA İLİŞKİN SORUNLAR 21

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN FAYDALANICILARIN DESTEKLENMESİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR 22

BAŞVURU SAHİPLERİNİN SÜREÇTEN VAZGEÇMESİ 23

Öneriler 25

TÜRKİYE'DEKİ KANUN KOYUCU & YETKİLİLER İÇİN ÖNERİLER 25

VARIŞ ÜLKELESİNDEKİ KANUN KOYUCU & YETKİLİLER İÇİN ÖNERİLER 26

BAĞIŞÇILAR VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR İÇİN ÖNERİLER 28

Sonuç 29

Teşekkür

Refugee Solidarity Network (RSN) ve Mülteci Hakları Merkezi (MHM)'nin hazırladığı bu rapor Zaid Hydari, Kevin Cole ve Sikander Rahman tarafından; Nur Özkut, Başak Ürdem, İbrahim Avcı ve Elif Ertürk'ün ortaklığında ve Mülteci Hakları Merkezi'nin diğer çalışanlarının değerli katkılarıyla hazırlanmıştır. Mülteci Hakları Merkezi'nin aile birleşimi prosedürleriyle ilgili ilk elden deneyimlerini paylaşan faydalanıcılarının sağladığı geri bildirim ve katılım için özellikle minnettarız. Refugee Solidarity Network ve Mülteci Hakları Merkezi olarak; bu raporu ve raporun dayandığı hizmetleri mümkün kılan ABD Dışişleri Bakanlığı Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu'na teşekkür ederiz.

Yönetici Özeti

Zorunlu göç aileler üzerinde; ebeveynleri, çocukları, kardeşleri ve eşleri birbirlerinden ayırmak gibi ağır bir etki yaratmaktadır. Mülteci aileler genellikle çeşitli uluslararası sınırlara yayıldığından, aileleri yeniden bir araya getirmenin zorluğu ve karmaşıklığı çoğu zaman hak savunucularının destek sunmasını engellemektedir. Ancak aile birleşimi, aile bütünlüğü hakkının hayata geçirilmesi ve onarılmasında kritik bir rol oynamakta ve çoğu zaman tek çözüm yolu olmaktadır.

Bu rapor, dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan Türkiye'de aile birleşimi fırsatlarını ve uygulamalarını analiz etmektedir. Rapordaki analiz sonuçları; bir dizi önemli gözlem ve çıkarılan dersleri ortaya koymakta, aile birleşimi vakalarına destek sağlamanın içerdiği karmaşıklıkların altını çizmekte ve bu kapsamda sağlanan korumanın iyileştirilerek aile birleşimi hakkına erişimin önündeki engellerin azaltılmasına yönelik fırsatlara ışık tutmaktadır.

RSN ve MHM faydalanıcılarının ilk elden deneyimlerinden yola çıkarak, paydaşları, uygulandığı takdirde mülteciler ve zorla yerinden edilenler için aile birliğine erişimi kolaylaştıracak bir dizi tavsiyeyi dikkate almaya çağırıyor. Bu somut önerilerin yanı sıra rapor; aile birleşiminin zorla yerinden edilmeye karşı kalıcı bir çözüm olarak oynayabileceği kritik rolü vurgulayarak, mültecilere ev sahipliği yapan toplulukların desteklenmesi ve uluslararası sorumluluk paylaşımı mekanizmalarına ilişkin tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Türkiye'deki Kanun Koyucu ve Yetkililer için Öneriler

- BELGELERİN ELDE EDİLMESİ VE PROSEDÜRLERİN DÜZENLENMESİ KONUSUNDA KONSOLOSLUKLARLA KOORDİNASYON KURULMALI
- AİLE BİRLEŞİMİ PROSEDÜRLERİ PROAKTİF OLARAK İZLENMELİ, TESPİT EDİLMELİ VE BAŞLATILMALI
- REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN ULUSLARARASI KORUMA KAYDINA ERİŞİMİ SAĞLANMALI

Varış Ülkelerindeki Kanun Koyucu ve Yetkililer için Öneriler

- AİLE BİRLEŞİMİ PROSEDÜRLERİ VE TAMAMLAYICI YOLLAR HAKKINDAKİ BİLGİLER İLGİLİ ULUSLARARASI PAYDAŞLAR İÇİN ERİŞİLEBİLİR KILINMALI
- REFAKATSİZ ÇOCUKLAR İÇİN UYGUNLUK ŞARTLARI YENİDEN DEĞERLENDİRİLMELİ
- ÇOCUKLARIN AİLE ÜYELERİYLE YENİDEN BİRLEŞMESİ KOLAYLAŞTIRILMALI VE HIZLANDIRILMALI
- AİLE TANIMI ÇEKİRDEK AİLENİN ÖTESİNE TAŞINMALI
- SEYAHAT BELGELERİNE ERİŞİMİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER AZALTILMALI

Bağışçılar ve Uluslararası Kuruluşlar için Öneriler

- AİLE BİRLEŞİMİNİ DESTEKLEYEN KURULUŞLARA FON SAĞLANMALI
- AİLE BİRLEŞİMİ HAKKI KONUSUNDA FARKINDALIK ARTIRMAYA DEVAM EDİLMELİ
- AİLE BİRLEŞİMİ İÇİN GEREKLİ TEST VE DEĞERLENDİRMELERİN FİNANSMANI DESTEKLENMELİ

Terimler Sözlüğü

TERİM	TANIM
Faydalanıcı	Bu rapor kapsamında "faydalanıcı" terimi, Türkiye dışında bir ülkede ikamet eden bir sponsorla aile birleşimi talebinde bulunan kişiyi ifade etmektedir.
Mülteci	Türkiye'de mülteci terimi, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen kriterleri karşılayan; bir Avrupa devletinin vatandaşı olan ve Avrupa'da meydana gelen olaylardan kaçan kişilere verilen hukuki statüyü ifade etmektedir.
Şartlı Mülteci	Türkiye'de şartlı mülteci terimi, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen kriterleri karşılayan ancak Avrupa dışındaki ülkelerdeki çatışmalardan kaçan ve Avrupa devletlerinin vatandaşı olmayan kişilere verilen koruma statüsünü ifade etmektedir. Türkiye devletinin Mülteci Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi sınırlama çekincesi nedeniyle, bu kişilere yalnızca "şartlı mülteci" statüsü verilebilir ve üçüncü bir ülkeye uzun vadeli yerleştirilmeyi beklerken Türkiye'de sınırlı bir dizi hak ve yetki tanınır.
Menşe Ülke	Bir kişinin doğduğu veya göçe başladığı ülke.
Hedef Ülke / Varış Ülkesi	Bir kişinin aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek istediği Türkiye dışındaki ülke.
Çıkış İzni	"Çıkış izni", İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin (İGİM) bir yabancının Türkiye'den yasal olarak ayrılmasına izin verdiği prosedürleri ifade eder. Kayıtsız kişiler ile geçici koruma ve uluslararası koruma altındaki kişiler söz konusu olduğunda, bu prosedürler Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) sisteminde ilgili idari kodun kaldırılmasını ve gerekirse seyahat belgesi düzenlenmesini içerebilir.
Aile Birleşimi	Ayrı ülkelerde yaşayan bir aile biriminin bir veya birden fazla üyesine, birbirlerine katılmak ve aile üyelerinden birinin ikamet ettiği ülkede ikamet etmek için gerekli seyahat belgelerinin sağlandığı süreç.

	Bu raporda, “aile birleşimi” yalnızca, Türkiye'de yaşayan bir kişinin Türkiye dışında ikamet eden aile üyesine/üyelerine yeniden katılmak amacıyla Türkiye'den ayrılmasını kolaylaştırma amacıyla yapılan başvuruları ifade eder.
Uluslararası Koruma	Türkiye'de uluslararası koruma, Suriye dışındaki tüm ülkelerden gelen kişilerin Türkiye'de sığınma talep edebildikleri ve yararlanabildikleri idari ve yasal koruma rejimini ifade eder. Uluslararası koruma talepleri, başvuru sahibinin bireyselleştirilmiş zulüm korkusu temelinde değerlendirilir ve uluslararası koruma statüsü verilen kişiler, menşe ülkelerine bağlı olarak mülteci veya şartlı mülteci olarak kabul edilir.
Koruma Statüsü	“Koruma statüsü”, bir faydalanıcıya varış ülkesinde yasal olarak kalma, ikamet etme ve diğer temel haklara ve hizmetlere erişim tanıyan herhangi bir koruma rejimi kapsamında verilen yasal statüyü ifade eder. Türkiye dışında yaşayan sponsorların sahip olduğu en yaygın koruma statüleri şartlı mültecilik, ikincil koruma ve geçici korumadır. Türkiye'deki faydalanıcılar arasında ise geçici koruma (Suriye vatandaşları için), şartlı mülteci ve ikincil koruma en yaygın koruma statüleridir.
Sponsor	Hedef ülkede ikamet eden ve ikamet ettiği ülkenin makamlarının değerlendirmesi için aile birleşimi başvurusunda bulunan bir faydalanıcının aile üyesi.
İkincil Koruma	Mülteci veya şartlı mülteci olarak tanınma kriterlerini karşılamadığı kabul edilen, ancak menşe ülkelerine geri gönderilmeleri halinde ölüm cezası, işkence, zulüm, insanlık dışı muamele veya genelleşmiş şiddetli çatışmalar nedeniyle ölüm riskiyle karşı karşıya kalacak ve bu nedenle sınır dışı edilmeye uygun olmayan kişilere verilen koruma statüsü. İkincil koruma Türkiye mevzuatı kapsamında Uluslararası koruma statüleri arasındadır.
Geçici Koruma	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK) göre geçici koruma; ülkelerini terk etmeye zorlanan, terk ettikleri ülkeye geri dönemeyen ve acil koruma ihtiyacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırları geçen yabancılara sağlanan bir koruma türüdür. Türkiye Hükümeti, Suriye’deki savaş ve silahlı çatışma nedeniyle Nisan 2011’den sonra Türkiye’ye gelen Suriyeliler için “geçici koruma” ilan etmiştir. Türkiye’deki geçici koruma faydalanıcıları, temel hak ve hizmetlere erişiminden ve Suriye’ye geri gönderilmeye karşı korumadan yararlanabilmektedir.

Kısaltmalar

ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
GK	Geçici Koruma
UK	Uluslararası Koruma
MHM	Mülteci Hakları Merkezi
RSN	Mülteci Dayanışma Ağı
RÇ	Refakatsiz Çocuk

Giriş

Menşe ülkelerinden göç etmek zorunda bırakılan kişilerin ve toplulukların yaşadıkları zorluklar çok çeşitlidir, ancak en önemli zorluklar arasında aile birliğinin bozulması yer almaktadır. Ailelerin ayrı düşmesinin ciddi kişisel etkileri olmasının yanı sıra, mültecilerin yeni ikamet ettikleri ülkeye entegrasyonları önünde de önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu engelleri gidermek için devletler genellikle kendi topraklarında kalıcı olarak yaşayan kişilerin bir tür aile birleşimine erişmeleri için yollar sağlar.

Ailenin kritik, sosyo-kültürel rolüne dayanan aile birliği ve birleşimi hakkı bölgesel ve uluslararası hukuk kapsamında mültecilere ve göçmenlere tanınan en önemli haklar arasındadır. "Aile birliği" kavramı, ailenin, üyelerinin birlikte yaşama hakkına sahip bir "grup" olduğu düşüncesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, sığınma ülkesindeki aile birleşimi; aile birliğinin ve yaşamının kutsallığını sağlamanın temel bir yoludur.

Aile birleşimi, aile birliğini korumanın yanı sıra, kişilere geleneksel sığınma ve ikincil koruma mekanizmalarının dışında koruma sağlayan tamamlayıcı bir yasal yol olarak da kritik bir işlev görebilir. Aile birleşiminin aksine, kişilerin bu koruma mekanizmalarına erişebilmek için sığındıkları ülkenin topraklarında fiziksel olarak bulunmaları gerekmektedir. Aile birleşimi, mevcut imkânların yetersiz kaldığı durumlarda kalıcı bir çözüm olarak da hizmet etmektedir. Aslında, BMMYK (2022 itibariyle) 1,47 milyondan fazla kişinin yeniden yerleştirilmeye ihtiyacı olduğunu tahmin etmektedir. Ancak BMMYK, Ocak 2021 - Mart 2022 tarihleri arasında 79.659 başvuru yapmış ve sadece 49.880 kişinin yaşadığı ülkeden ayrıldığını kaydetmiştir.[1] Bu durum, BMMYK aracılığı ile yapılan yeniden yerleştirmelerin, küresel ihtiyaçların kabaca %5'ini karşılamış olduğu anlamına gelmekte olup, zorla yerinden edilen nüfus için uzun vadeli yeniden yerleştirmeye yönelik diğer tamamlayıcı yollara erişim sağlamanın kritik bir ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.
Son olarak, aile birleşimi, özellikle çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerle dayanışma göstererek, uluslararası sorumluluk paylaşımında önemli bir rol oynayabilir.

"MHM bana çok yardımcı oldu. Mesela ben vize başvurusu yaparken ve konsolosluk randevusu alırken bana destek oldular. Her zaman yanımdaydılar. Bunun için çok teşekkür ederim... Havaalanında yapmam gereken işler çok karışıktı. Havaalanındaki çıkış ve check-in işlemlerini tek başıma halledebileceğimi sanmıyordum. Hepsine destek oldular."

Refakatsiz Çocuk, Afganistan, 15, Erkek

1 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, "Projected Global Resettlement Needs: 2022," 2022, https://www. unhcr.org/protection/resettlement/60d320a64/projected-global-resettlement-needs-2022-pdf.html

Küresel Mülteci Mutabakatı, uzun süredir devam eden mültecilik durumları ve mültecilerin dünyanın belirli yerlerinde yoğunlaşmasını hafifletmek için uluslararası toplumun, üçüncü ülkelerdeki çözümlere erişimi genişletecek yolların uygulanması da dahil olmak üzere, birlikte çalışması gerektiğinin altını çizmektedir.[2]

Türkiye, 2015'ten bu yana dünyanın en fazla mülteci nüfusuna ev sahipliği yapıyor. 2022 itibarıyla ülkede 3,7 milyondan fazla Suriyeli ve 400.000'den fazla diğer uyruklardan mülteci bulunuyor. Ayrıca Türkiye, yalnızca zulümden kaçan kişilerden değil, aynı zamanda daha insani ve sürdürülebilir istihdam/eğitim olanakları bulmak ve aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek gibi diğer nedenlerle menşe ülkelerini terk eden kişilerden oluşan karma göç akımları için hem bir varış hem de bir geçiş ülkesidir.

Mülteci Hakları Merkezi (MHM), merkezi İstanbul'da bulunan ve Türkiye'de koruma arayan kişilere hukuki destek sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur. MHM, 2015'ten bu yana ABD merkezli Refugee Solidarity Network (RSN) ile birlikte Türkiye'nin göç ve sığınma konularını düzenleyen yasal çerçevesinin uygulanmasını desteklemeyi amaçlayan bir dizi ortak proje geliştirilmiş ve uygulanmıştır.[3] RSN ve MHM'nin bu iş birliği, iki kuruluşun belirli vakalar üzerinde daha somut, koordineli ve stratejik bir şekilde birlikte çalışmasına ve aile birleşimi de dahil olmak üzere bu konular üzerinde uzmanlık geliştirilmesine olanak tanıdı.

MHM, 2015'ten bu yana Türkiye'deki 5.000'den fazla mülteci ve sığınmacıya, çoğunlukla Türkiye'deki sığınma sisteminin çeşitli yönleri ve sağlık hizmeti, eğitim ve yasal temsil gibi haklara erişim konusunda destek oldu.

MHM, hukuki desteğini ağırlıklı olarak yurtiçindeki hukuki süreçlere yönelik olarak sağlarken; Türkiye dışında da uzun vadeli, kalıcı çözümlerin güvence altına alınmasını amaçlayan süreçlerde de yer almıştır. MHM ve RSN proje ortaklığı çerçevesinde, çocuklara yönelik uzmanlaşmış hizmetlerin bir parçası olarak; MHM, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklardan oluşan bir gruba aile birleşimi prosedürleri konusunda destek olmuştur. Kaynak kısıtlamaları nedeniyle, MHM, bu faydalanıcı profilini aile birleşimi konusunda istisnai olarak desteklerken, hizmetlerini daha geniş bir faydalanıcı yelpazesi için genişletmeye çalışmaktadır. Bu deneyim, MHM'nin Türkiye'de ikamet eden ve hedef ülkelerde yaşayan aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmeyi amaçlayan refakatsiz çocukların bakış açısından sürece ilişkin kapsamlı bir anlayış oluşturmasını sağlamıştır.

Örnek bir vaka çalışması niteliğinde olan bu rapor, Türkiye'deki refakatsiz çocukların diğer ülkelerdeki aile üyeleriyle yeniden bir araya gelme sürecini ortaya koymakta ve 2015-2022 yılları arasında MHM tarafından desteklenen bu tür 48 vakanın sonuçlarını analiz etmektedir. Rapor, büyük bir mülteci nüfusa ev sahipliği yapan Türkiye'de faaliyet gösteren bir hukuk hizmeti sağlayıcısının bakış açısından derinlemesine bir inceleme yaparak, gözlemleri ve öğrenilen dersleri ortaya koymayı, bu tür vakalara destek sağlamanın içerdiği karmaşıklıkları vurgulamayı ve ayrıca bu kapsamda sağlanan korumayı iyileştirme ve aile birleşimi hakkına erişimdeki engelleri azaltma fırsatlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Rapor, aile birleşimine erişimi iyileştirmek için önerilerde bulunmanın yanı sıra, mültecilere ev sahipliği yapan toplulukların desteklenmesine ve uluslararası sorumluluk paylaşımı mekanizmalarına ilişkin daha geniş tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlıyor.

2 *UNHCR, "The Global Compact on Refugees," The Global Compact on Refugees, erişim tarihi 5 Mayıs 2022, https://globalcompactrefugees.org/article/global-compact-refugees.*

3 *RSN ve MHM'nin ortak iş birliği, aralarında ABD Dışişleri Bakanlığı Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu (PRM) ve Tent Vakfı'nın da bulunduğu bir dizi bağışçı tarafından desteklenmiş olup, bu kuruluşlar refakatsiz çocuklar ve aile birleşimi arayan diğer kişiler adına yapılan çalışmaları desteklemektedir.*

Metodoloji

Bu raporda sunulan bulgular, temel olarak MHM ekibinin 2015-2022 yılları arasında toplam 48 aile birleşimi vakasını destekleme deneyimini aktaran vaka notlarının analizine dayanmaktadır. Bu faydalanıcıların yarısından biraz fazlası (%52) Afganistan uyrukludur. Raporda yer alan sonuç ve tavsiyeler, bu 48 vakada ortaya çıkan olgu modelleri ile varış ülkelerindeki aile birleşimi prosedürleri ve gerekliliklerinin incelenmesi sonucu oluşturulmuştur.

Rapor boyunca eski aile birleşimi faydalanıcılarından bazı alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar vakaların aktif olarak raporlandığı dönemde kaydedilmemiştir. Bunun yerine, MHM ekibi, Mart-Nisan 2022'de, aile üyeleriyle başarılı bir şekilde yeniden bir araya gelen eski aile birleşimi faydalanıcılarıyla; aile birleştirme sistemiyle ilgili deneyimlerini onların cümleleriyle daha iyi anlamak amacıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası Hukukta Aile Birleşimi Hakkı

Uluslararası hukukta mültecilerin aile birleşimi hakkı, aile birliğinin kutsallığı ve ailenin korunan bir sosyal yapı olarak tanınması ilkesi kapsamında geniş bir şekilde tanınmaktadır.[4] 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1966 tarihli Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne (ICCPR) göre "Aile toplumun temel birimidir ve toplum ile devlet tarafından korunma hakkına sahiptir."[5] Bu evrensel hak; idari gözetim ve mülteci statüsü belirleme süreçleri de dahil olmak üzere sığınma sürecinin tüm aşamalarında geçerlidir.

Aile birliği hakkı özellikle Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (ÇHS) açık bir şekilde ifade edilmektedir. ÇHS'nin 9. Maddesinde çocuğun ailesinden ayrılmayı gerektiren istisnai durumlar dışında (örneğin çocuğun ebeveyn istismarına maruz kalması) ebeveynlerinden[6] ayrılmama hakkı açıkça tanımlanmaktadır. Bu korumaya ek olarak, çocuk ve ebeveynin sebepsiz ayrılmasına karşı da koruma sağlanmaktadır. ÇHS'nin 10. Maddesine göre, "Taraf Devletlerin 9. maddenin 1. fıkrasında belirtilen yükümlülükleri uyarınca, bir çocuğun veya ebeveyninin aile birleşimi amacıyla bir Taraf Devlete girme veya Taraf Devletten ayrılma başvuruları Taraf Devletlerce olumlu, insani ve hızlı bir şekilde ele alınır." Başka bir deyişle, ÇHS, taraf devletlerin çocukların haksız yere ebeveynlerinden ayrılmama hakkını tanımak ve korumakla ve ayrıca ebeveynlerinden ayrı düşmüş çocukların aileleri ile yeniden birleşmelerini kolaylaştırmakla yükümlü olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Hedef ülkelerin mevzuatında, "aile" terimi sıklıkla çekirdek aile (örneğin eşler ve çocukları) olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple "aile birleşimi" kavramı yalnızca ayrı yaşayan eşleri ve/veya ebeveynleri ve çocuklarını bir araya getirme sürecini kapsayacak şekilde ele alınmaktadır.
Aile ve aile birleşiminin kapsamına ilişkin bu dar anlayış, genellikle zorunlu göçe maruz kalan ailelerin yaygın olarak karşılaştığı karmaşıklıkları yeterince dikkate almayan aşırı kısıtlayıcı süreçlerle sonuçlanmaktadır. Örneğin, savaş ve/veya zulüm nedeniyle menşe ülkelerinden kaçmak zorunda kalan çocuklar açısından, ebeveynlerin hayatını kaybettiği veya çocuk için güvenli olmayan ülkelerde yaşadığı durumlarda, kardeşleriyle veya diğer aile üyeleriyle (amcalar, teyzeler, büyükanne ve büyükbabalar) yeniden birleşmek, aile birliğini tesis etmek için tek geçerli seçenek olabilir.

4 *Çeşitli uluslararası hukuk belgeleri kapsamında aile yaşamı ve birliği hakkının ayrıntılı bir incelemesi için bkz: Frances Nicholson, "The Right to Family Life and Family Unity of Refugees and Others in Need of International Protection and the Family Definition Applied" (BMMYK, Ocak 2018), https://www.unhcr.org/5a8c40ba1.pdf.*

5 *Frances Nicholson, 2-3.*

6 *ÇHS'nin 5. Maddesinde tanımlandığı üzere, sözleşmede kullanılan "ebeveynler" terimi, "yerel gelenekler tarafından öngörülen geniş aile veya topluluk üyelerini, yasal vasileri veya çocuktan yasal olarak sorumlu diğer kişileri" kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır.*

Türkiye'de Refakatsiz Mülteci Çocukların Korunmasıyla İlgili Mevzuat

Türkiye'de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), yabancıların ülkeye giriş, çıkış ve yasal kalışlarını düzenleyen temel yasadır. 2013 yılında kabul edilen YUKK, Türkiye'nin ulusal mevzuatının mültecilerin haklarına ilişkin uluslararası mevzuat ve AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.[7] 2014 yılında yürürlüğe giren YUKK, mültecilerin ve sığınmacıların haklarını belirmekte, uluslararası koruma başvurusu ve itiraz usullerini tanımlamakta ve idari gözetim ve/veya sınır dışı işlemine tabi tutulan kişiler hakkında yapılacak işlemleri düzenlemektedir. YUKK, Türkiye'deki sığınmacıların yasal statü almak için başvurabilecekleri koruma rejimlerini belirlemektedir. Bu kapsamda "geçici koruma" (Cumhurbaşkanı kararıyla verilen grup temelli koruma; bugüne kadar sadece Suriye'den gelen mültecilere koruma sağlamak için kullanılmıştır) ve "uluslararası koruma" (diğer tüm ülkelerden gelen sığınmacılar için verilen bireysel koruma) olmak üzere iki temel koruma rejimi tanımlanmaktadır.

Refakatsiz çocuklar YUKK tarafından "kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk" olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye makamları; korunma ihtiyacı olan refakatsiz çocuklarla ilgili olan tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı ilkesiyle bağlıdır. Türkiye'nin 2005 tarihli Çocuk Koruma Kanunu[8] uyarınca çocuk mahkemeleri, refakatsiz çocukların danışmanlık ve eğitim, bakım, sağlık hizmetleri ve barınmaya erişimleri ile ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir kararları vermektedir.

Bu kararlar, refakatsiz bir çocuğun devletin gözetimine alınmasını ve bir çocuk barınma evine veya başka bir bakım merkezine yerleştirilmesini öngören koruma tedbirini de içermektedir.

Türk vatandaşı olmayan refakatsiz çocukların kimliklendirilmesi, kurum veya koruyucu aile yanında bakımı ve nihai olarak kurum bakımından ayrılmalarına ilişkin usuller, esas olarak YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan Refakatsiz Çocuklar Yönergesi ile düzenlenmektedir.[10] Bu yasal düzenlemeler uyarınca, Türkiye'deki yetkililerin dikkatine gelen refakatsiz çocukların, reşit olmama durumlarının ve bir ebeveyn veya başka bir yasal vasi ile yaşayıp yaşamadıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuk yaşta ve refakatsiz olduklarının tespit edilmesi halinde, bir çocuk barınma evine veya koruyucu aile yanına yerleştirilmeleri ve Çocuk Koruma Kanunu'nda belirtilen tüm hak ve korumalardan yararlanmaları gerekmektedir.

7 *İltica Bilgi Veritabanı (AIDA). "Ülke Raporu: Türkiye," 31 Aralık 2020. https://asylumineurope.org/ wp-content/uploads/2021/05/AIDA-TR_2020update.pdf.*

8 *"Çocuk Koruma Kanunu," 25876 sayılı 15 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.*
https://www.mevzuat.gov.tr/ mevzuat?MevzuatNo=5395&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5.

9 *"Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik," erişim tarihi 16 Mart 2022, https://cigm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/232020113231%C3%87ocuk%20 Koruma%20Kanununa%20G%C3%B6re%20Verilen%20Koruyucu%20ve%20Destekleyici%20Tedbir%20 Kararlar%C4%B1n%C4%B1n%20Uygulanmas%C4%B1%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik.pdf.*

10 *Mülteci Hakları Merkezi, "Refakatsiz Çocuklar Yönergesi (20/10/2015)," Avukatlar İçin Mülteci Hukuku Bilgi Platformu, erişim tarihi 10 Mart 2022, https://multecihukuku.net/ulusal-mevzuat/refakatsiz-cocuklar-yonergesi/.*

Türkiye'de Refakatsiz Çocuk Olarak Aile Birleşimi Başvurusu Yapmak

Temel Prosedürel Adımlar

Aile birleşimi karmaşık bir süreçtir ve her vaka kendine özgü bir dizi zorluktan ve izlenmesi gereken adımlardan oluşur.

Aşağıda, üçüncü bir ülkede yaşayan ailesiyle yeniden bir araya gelmek isteyen bir refakatsiz çocuk faydalanıcının bakış açısından; aile birleşimi vakasında yer alan başlıca adımların basitleştirilmiş halini görebilirsiniz.

Aile birleşimi başvurusu yapmak için atılacak ilk adım; muhtemel faydalanıcının yasal kimliğini kanıtlamak için gerekli belgeleri toplamak ve sponsorla olan ailevi bağlarını göstermektedir. Bu belgeler genellikle ulusal kimlikleri veya doğum belgelerini içerir ve faydalanıcının menşe ülkesine bağlı olarak teyit gerektirebilir. Bu durum özellikle Afganistan'ın tezkere ulusal kimlikleri için geçerlidir. Bu belgelerin elle yazıldığı göz önüne alındığında, sahtecilik endişeleri nedeniyle bazı ülkeler bu belgeleri kendi başlarına yeterli belge olarak görmemektedir.

Bazı durumlarda, varış ülkelerinin yetkili makamları, muhtemel faydalanıcının sponsorla olan ilişkisini DNA testi yoluyla kanıtlamasını da isteyebilir. Faydalanıcının yaşıyla ilgili şüphe varsa, yaş tespit işlemlerine tabi tutulması gerekebilir. Reşit olan bir faydalanıcıyı içeren aile birleşimi vakalarında ilave bir gereklilik, sponsor olan aile üyesiyle belirli bir ekonomik ve/veya duygusal bağımlılığın bulunduğunun kanıtlanmasıdır. Bu durumda ek psikososyal değerlendirmeler de gerekebilir.

Türkiye'de yaşayan refakatsiz çocukların çoğunun geçerli bir pasaportu olmadığından, bir sonraki gerekli adım genellikle ya pasaport başvurusunda bulunmak ya da pasaportlarını yenilemektir. Alternatif olarak, hedef ülkenin yetkililerine, faydalanıcının pasaport almasının mümkün olmadığını göstermek (örneğin, vatansız bir kişi veya devlet zulmünden kaçan veya korkan bir kişi söz konusu olduğunda), dolayısıyla hedef ülkenin alternatif seyahat belgeleri düzenlemesini talep etmek gerekebilir.

Prosedür devletten devlete değişse de; aile birleşimi başvuruları genellikle, faydalanıcı adına hedef ülkenin konsoloslukları aracılığıyla aile birleşimi vizesi başvurusunda bulunularak yapılır.

Aile birleşimi başvurusunun başarılı olması halinde, faydalanıcıya gideceği ülkeye seyahat etmesine izin veren bir vize veya başka bir seyahat belgesi verilir. Başvurunun reddedildiği durumlarda, her ülkenin mevzuatı genellikle ek destekleyici belgeler sunarak bu karara itiraz etme fırsatı sağlar.

Faydalanıcıya gerekli vizeler de dahil olmak üzere seyahat belgeleri verildikten sonra, Çocuk Mahkemesi'nin koruyucu tedbir kararını iptal edebilmesi ve esasen çocuk üzerindeki devlet korumasını sonlandırabilmesi için Türkiye makamları bilgilendirilmelidir. Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) da faydalanıcıya Türkiye'den ayrılma hakkı veren bir çıkış izni vermelidir.

Sürecin son aşaması, kalkış noktasına ve varış ülkesine ulaşımın ayarlanmasıdır.

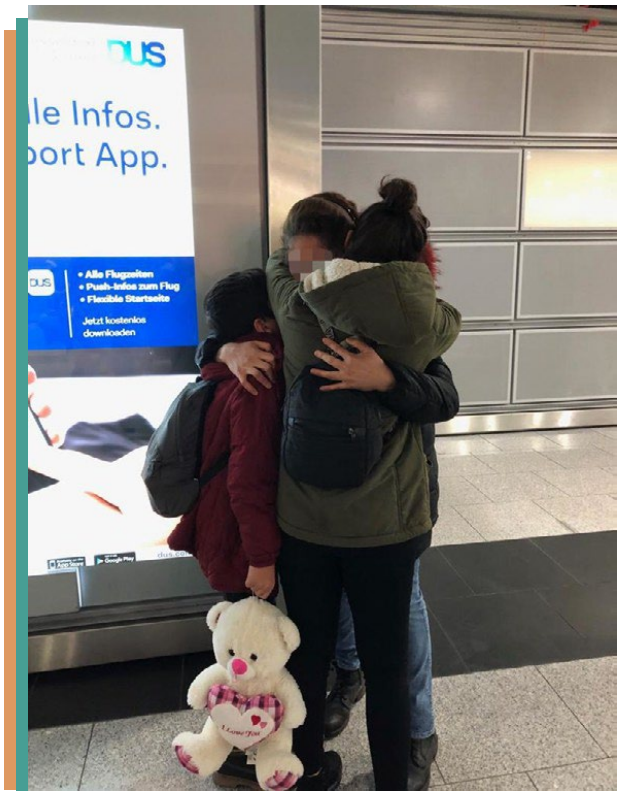

MHM'nin Aile Birleşimi Taleplerine Desteği: Hukuki Destek Sağlayıcının Rolü

Bir hukuki destek hizmeti sağlayıcısı olarak MHM, mülteci topluluklarıyla gerçekleştirdiği çeşitli faaliyetler ve etkileşimler aracılığıyla refakatsiz çocuk faydalanıcılarıyla temas kurmaktadır. MHM'nin aile birleşimi bağlamındaki desteği, genellikle diğer hizmetleri alan refakatsiz çocuk faydalanıcının üçüncü bir ülkede yaşayan aile üyeleriyle bir araya gelme isteğini MHM'ye bildirmesiyle ya da zaman zaman üçüncü ülkeden yaşayan bir aile üyesinin MHM'ye ulaşarak aile birleşimi için destek talep etmesiyle başlamaktadır.

MHM bu talepleri aldıktan sonra, ilgili tarafların temel rol ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla sponsor olacak aile üyesiyle temas kurar. Daha sonra MHM, Türkiye'deki prosedürleri başlatmak için sponsorun kimlik belgelerinin kopyaları ve sponsorun Türkiye'deki faydalanıcıyla ilişkisini gösteren diğer belgeler gibi gerekli belgeleri toplar.

Refakatsiz çocukların çoğunun menşe ülkelerini terk ettikleri olumsuz koşullar, ülkeden ayrıldıkları tarihte küçük yaşta olmaları ve birden fazla ülkede birden fazla yerinden edilme durumuyla karşı karşıya kalmaları nedeniyle, MHM'nin faydalanıcıları sıklıkla kimlik belgelerine ve/veya pasaport gibi seyahat belgelerine sahip değildir. Bu nedenle, MHM'nin aile birleşimi vakalarında yürüttüğü birincil işlev, faydalanıcıların menşe ülkesinin konsolosluk makamlarından bu tür belgelerin doğrulanması, yenilenmesi veya alınmasına destek olmaktır.[11]

Refakatsiz çocuk faydalanıcılar Türkiye'de devletin koruması altında olduğundan, MHM aynı zamanda başvuru sponsoru (ve başvurularını destekleyen tüm kuruluşlar) Göç İdaresi Başkanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi ilgili Türkiye makamları ve bazı durumlarda BMMYK/IOM gibi diğer destekleyici uluslararası kurumlar da dahil olmak üzere farklı aktörlerden oluşan bir ağ arasında bir irtibat görevlisi olarak hizmet vermelidir.[12]

MHM, faydalanıcılara menşe ülkelerinin konsolosluk makamlarına eşlik etme izni alabilmek ve diğer gerekli prosedürleri tamamlamak için çocuk barınma evlerinin yetkililerini aile birleştirme süreci hakkında bilgilendirmelidir. MHM ayrıca, refakatsiz çocuk faydalanıcının konsolosluklar veya diğer hizmet sağlayıcılar ile randevularına katılmak için barınma evinin bulunduğu ili terk etmesine olanak tanıyan bir yol izninin verilmesini talep etmek için ilgili İl Göç İdaresi Müdürlüğü (İGİM) ile sık sık koordinasyon sağlamalıdır. Aile birleşimi prosedürlerinin karmaşıklığı nedeniyle, sponsor olan kişiler genellikle hedef ülkede çalışan bir STK veya özel avukatın desteğini almayı tercih eder. Bu durumlarda, MHM ekibi, hem varış ülkesinde hem de Türkiye'de gerekli olan prosedürel adımları görüşmek üzere bu tür destekleyici STK'lar/avukatlar için kritik bir irtibat ve iletişim noktası olarak hizmet eder.

Belgelerin toplanması, randevuların beklenmesi ve barınma ve göç yetkilileriyle iletişime geçilmesi şeklindeki bu sürecin tamamlanması genellikle aylar sürmektedir. Hedef ülkelerinin konsolosluklarının bulunduğu İstanbul veya Ankara illeri dışında yaşayan faydalanıcılar için, MHM yol izni başvuruları, konsolosluk randevuları ve yaş tespiti konusunda uzmanlaşmış hastaneler veya DNA test merkezleri gibi hizmet sağlayıcılardaki diğer randevular için başvuruda bulunmaya destek olmakta; aynı zamanda genellikle şehirlerarası ve şehir içi ulaşım ile konaklama da ayarlamaktadır.

Temel kimlik belgeleri ve diğer tamamlayıcı belgeler toplandıktan sonra MHM, bu belgelerin faydalanıcının aile birleşimi talebinin eki olarak sunulabilmesi için hedef ülkeye bağlı olarak uygun dile çevrilmesini ve noter tarafından onaylanmasını sağlar.

11 *Kişisel kimlik veya pasaport edinmenin mümkün olmadığı veya pratik olmadığı bazı durumlarda, MHM, varış ülkelerinin yetkililerinden alternatif çözümler talep ederek ve bu durumu belgeleyerek destek sağlar.*

12 *Uluslararası kuruluşlar ve BM kuruluşları genellikle ulaşımın ayarlanması, konsolosluk randevularının verilmesi ve/veya belgelerin alınmasına yardımcı olunması şeklinde destek sağlamaktadır.*

Faydalanıcıların güvenilir bir internet bağlantısına erişimlerinin olmaması veya başvurularını sunarken yazılı talimatları okuyup anlamakta zorlanmaları gibi bazı durumlarda, MHM başvuru sunma sürecinde de yardımcı olur.

Aile birleşimi başvurusu varış ülkesi tarafından reddedilirse ve sponsor bu ret kararına itiraz etmek isterse; MHM, Türkiye'de yaşayan faydalanıcının ek belgelere ihtiyaç duyduğu durumlarda destek sağlamaya devam eder. Bu kapsamda, örneğin, kimlik belgelerinin geçerliliğinin sorgulandığı durumlarda faydalanıcının DNA testine girmesi veya faydalanıcının yeniden bir araya gelmek istediği aile üyesine/üyelerine bağımlılığını göstermek için bir psikolojik muayene ayarlama gibi destekler sağlar.

Sponsor faydalanıcının başarılı aile birleşimi başvurusunun teyidini aldıktan sonra, MHM, faydalanıcıya varış ülkesine seyahat için vize başvurusunda bulunmak veya vizesini almak ve daha sonra Türkiye makamlarından faydalanıcının Türkiye'den ayrılmasına izin veren bir çıkış izni almak üzere gerekli konsolosluk randevularına eşlik eder.

Mehdi, MHM'den destek aldıktan sonra Paris'te kardeşi Rıza ile başarılı bir şekilde yeniden bir araya geldi (faydalanıcıların mahremiyetini korumak için isimler değiştirilmiştir).

Faydalanıcıların Demografik Özellikleri

Bu rapor, 2015 ve 2022 yılları arasında toplam 48 aile birleşimi vakasını destekleyen MHM ekibinin deneyimlerine dayanmaktadır. MHM'nin aile birleşimi konusunda desteklediği faydalanıcıların yarısından biraz fazlası (%52) Afganistan uyrukludur ve MHM'nin (aile birleşimi dışındaki konular da dahil olmak üzere) hizmet sağladığı tüm refakatsiz çocukların demografik özelliklerine bakıldığında, bunların %60'ından fazlasının Afganistan uyruklu olduğu görülmektedir.

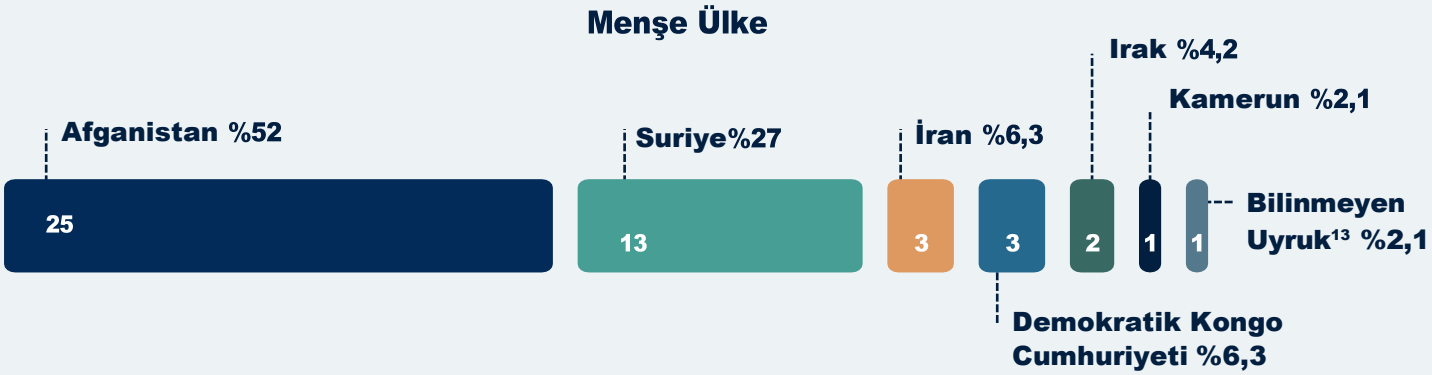

Faydalanıcıların çoğunluğu (34 veya %71'i) erkek olup, 13 kadın ve 1 ikili cinsiyet kimliğine uymayan (non-binary) faydalanıcı da MHM'den destek almıştır. Bu durum, çoğunluğu Afgan erkeklerden oluşan Türkiye'deki refakatsiz çocukların genel demografik profiliyle de örtüşmektedir.[14]

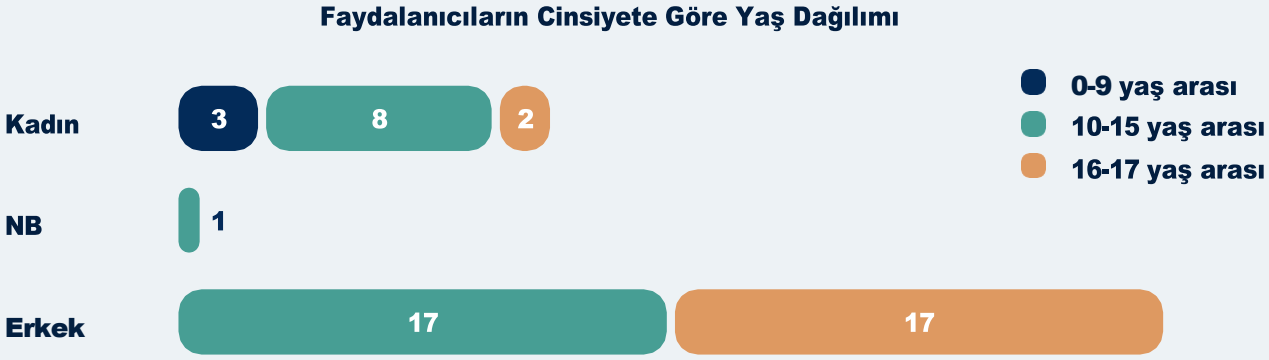

Aile birleşimi talepleri konusunda destek alan refakatsiz çocukların genel yaş ortalaması 14,4'tür. Erkek faydalanıcıların yaş ortalaması 15 ile biraz daha yüksekken, kadın faydalanıcılarınki ise 13'tür.

13 *BMMYK'ya göre, "vatansız bir kişinin uluslararası yasal tanımı 'herhangi bir Devlet tarafından kendi yasalarının işleyişi içinde vatandaş olarak kabul edilmeyen kişi'dir. Basit bir ifadeyle, vatansız bir kişi herhangi bir ülkenin vatandaşlığına sahip değildir. Bazı insanlar vatansız doğar, bazıları ise doğumdan sonra vatansız olur." "Vatansızlık Hakkında", BMMYK, https://www.unhcr.org/ibelong/about-statelessness/.*

14 *Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi, "Refakatsiz Çocukların Yasal Temsili," İltica Bilgi Veritabanı (blog), 11 Ocak 2022, https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/asylum-procedure/guarantees- vulnerable-groups/legal-representation-unaccompanied-children/.*

Faydalanıcıların Koruma Statüsü

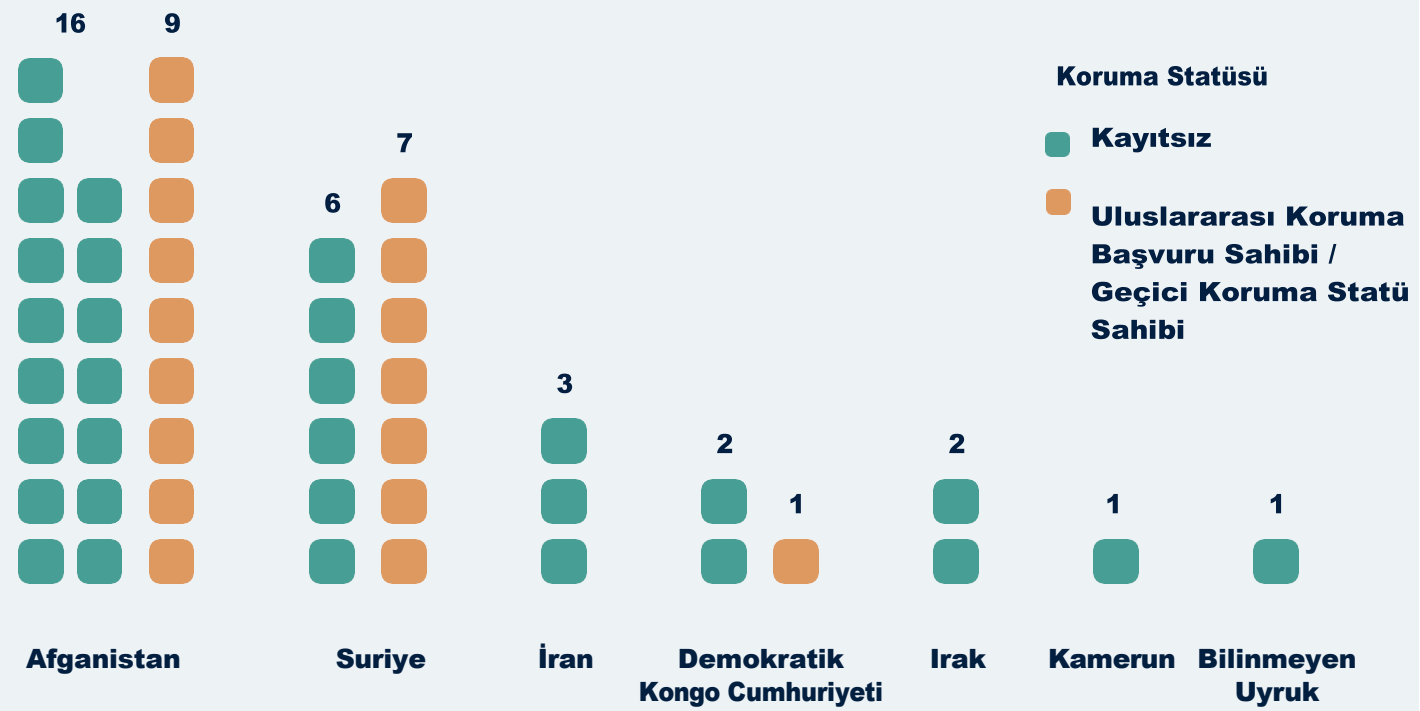

Hangi uyruktan olursa olsun, refakatsiz çocuk faydalanıcılarının çoğunluğu, aile birleşimi taleplerini başlattıkları sırada Türkiye'de bir koruma rejimi (Suriyeliler için geçici koruma veya Suriyeli olmayanlar için uluslararası koruma) altında kayıtlı değildi. Bu durum, refakatsiz bir çocuğun, kayıt durumuna bakılmaksızın Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tanınan tüm hak ve hizmetlerden yararlanabilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Buna ek olarak, bazı İl Göç İdaresi Müdürlükleri, çocukların reşit olmadan önce zulümle karşılaşacaklarına dair haklı nedenlere dayanan korkularını iletmede dezavantajlı olacakları endişesiyle, 18 yaşına gelene kadar kaydını yapmaktan kaçınmaktadır.

Refakatsiz çocuk olarak tespit edilmek ve Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruma altına alınmak, çocuklara otomatik olarak herhangi bir kimlik belgesi sağlamazken, geçici koruma veya uluslararası koruma kapsamında kayıt altına alınmak kimlik belgeleri sağlamaktadır. Sonuç olarak, kayıtsız refakatsiz çocuklar çoğu zaman Türkiye makamları veya başka bir ülke makamı tarafından düzenlenmiş herhangi bir belgeye sahip değildir. Diğer taraftan, refakatsiz bir çocuğun uluslararası koruma başvurusunun kayıt altına alınması ve sonrasında bireysel değerlendirmeye tabi tutularak kendisine uluslararası koruma statü verilmesi bu çocuklara aile birleşimi başvurusu için hayati önem taşıyabilecek Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimliği veya Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kimliği verilmesini sağlar.

Sponsor Bilgileri

Aile birleşimi bağlamında, sponsor genellikle faydalanıcının bir aile üyesidir. Sponsor, Türkiye dışındaki üçüncü bir ülkede yaşamakta ve Türkiye'de yaşayan aile üyesi bir faydalanıcıyla yeniden bir araya gelmek istemektedir. Faydalanıcının Türkiye'den ayrılarak sponsorun ikamet ettiği ülkeye seyahat edebilmesi için sponsorun desteğiyle vize veya diğer seyahat belgelerini alması gerekmektedir.

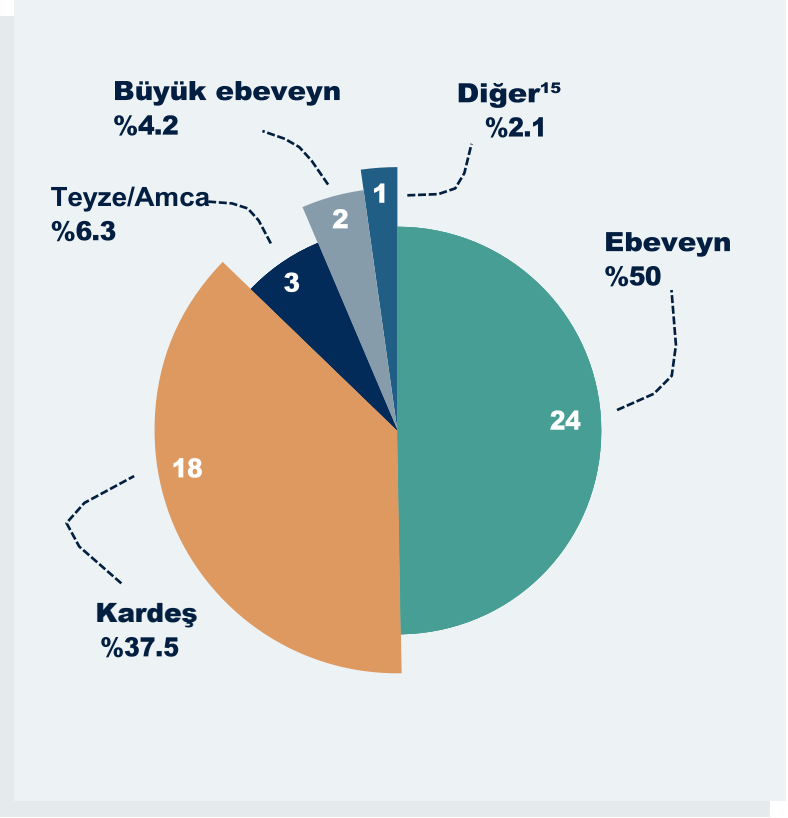

Sponsorun İkamet Ettiği Ülkedeki Statüsü

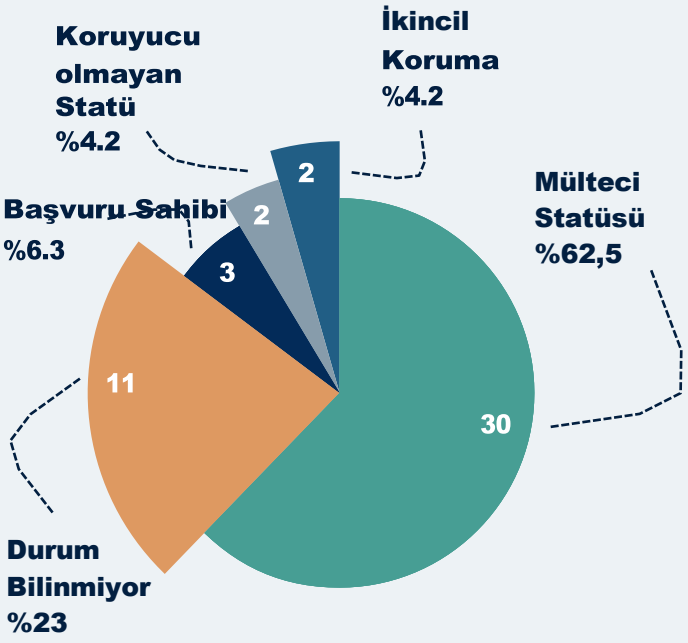

15 *Bir faydalanıcının sponsoru, faydalanıcının annesinin Avustralya'da yaşayan bir arkadaşıydı. Dava dosyası faydalanıcının daha sonra başvurusunu geri çekmeye karar vermesi üzerine kapatılmıştır.*

Aile Birleşimi Vaka Sonuçları

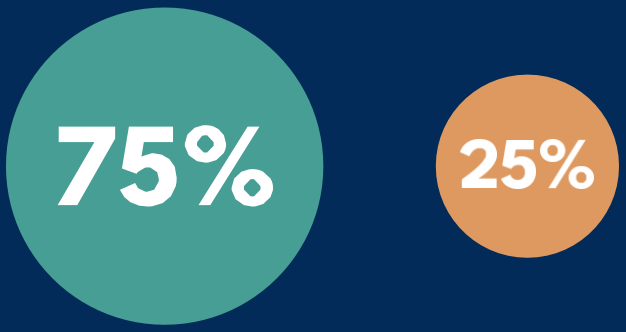

OLUMLU SONUÇLANDI

OLUMSUZ SONUÇLANDI

Nihai bir sonuçla kapatılan vakalar[16] olumlu sonuçlanma oranı %75 olmuştur. Toplam 18 vaka, refakatsiz çocuk faydalanıcıların Türkiye dışındaki ülkelerdeki aile üyeleriyle başarılı bir şekilde yeniden bir araya gelmesiyle sonuçlanmıştır. 13 faydalanıcı Almanya'da yaşayan sponsorlarıyla[17] 2 faydalanıcı Birleşik Krallık'ta yaşayan sponsorlarıyla ve birer faydalanıcı da Hollanda, Norveç ve İsveç'te yaşayan sponsorlarıyla bir araya gelmiştir.

Vakaların önemli bir kısmı (%23'ü), bu raporun yazıldığı tarih itibariyle ortalama 34 aydan daha uzun bir süre önce başlatılmış olmasına rağmen halen nihai bir sonuç beklemektedir. Başarıyla sonuçlanan vakalar arasında, MHM'nin vakayı açtığı tarih ile faydalanıcıların Türkiye'den ayrıldığı tarih arasındaki ortalama süre 11 aydır. Bu raporun kapsadığı dönemde MHM tarafından desteklenen vakaların birçoğunun COVID-19 salgını ve buna bağlı olarak konsolosluk faaliyetlerinin ve uluslararası uçuşların askıya alınması nedeniyle ek gecikmelerle karşılaştığı unutulmamalıdır. Bu durum da aile birleşimi talepleri için ortalama işlem süresinin uzamasına katkıda bulunmuştur.

Hem beklemede olan hem de nihai bir sonuç alınmadan kapatılan vakalar dahil edildiğinde,[18] aile birleşimi vakaları için olumlu sonuçlanma oranı %38 olmuştur.

16 *Bu sadece olumlu ya da olumsuz sonuçlanan vakaları içermekte olup, halen beklemede olan ya da faydalanıcının başvurusunu geri çekmesi veya faydalanıcıyla irtibatın kesilmesi gibi başka nedenlerle kapatılan vakaları içermemektedir.*

17 *Almanya'da aileleriyle yeniden bir araya gelen toplam 9 faydalanıcı arasında iki kardeşten oluşan iki grup yer almaktadır. Bu durumlarda, ev sahibi devletin yetkilileri kardeşlerin yeniden birleşme başvurularını tek bir dosya olarak görme eğilimindedir.*

18 *Bu nedenler arasında şunlar yer almaktadır: MHM'nin faydalanıcı ile irtibatını kaybetmesi, faydalanıcının kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılması, faydalanıcının aile birleşimi başvurusunu geri çekmesi ve bir vakada faydalanıcıya karşı yürütülen cezai işlemler.*

Prosedürel Konular

Türkiye'de yaşayan aile birleşimi faydalanıcılarının menşe ülkesi, yasal statüsü ve mevcut belgelerinin yanı sıra sponsorunun yasal statüsü ve akrabalık derecesi, aile birleşimi başvurusunu tamamlamak için gerekli belgeleri toplamak ve sunmak için hangi prosedürlerin izlenmesi gerektiğini belirlemede önemli ve birbiriyle bağlantılı bir rol oynamaktadır.

Çoğu Avrupa ülkesi, Aile Birleşimi Hakkına ilişkin AB Direktifi kapsamında çerçevesi çizilen benzer kural ve prosedürleri izlemektedir.[19] Ancak, bu yol gösterici belgeler yalnızca bir dizi temel ilke sunmakta, aile birleşimi prosedürlerinin tam olarak formüle edilmesi ve düzenlemesini her üye devletin ulusal mevzuatına bırakmaktadır.

Bu raporda ele alınan refakatsiz çocukların karşılaştığı en yaygın prosedür sorunlarından bazıları aşağıda daha ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Sponsorların ve Faydalanıcıların Uygunluk Şartlarını Karşılamasına İlişkin Sorunlar

Aile üyelerinin yeniden birleşmesine sponsor olmak için uygunluk şartları ve gereklilikleri, sponsorun ikamet ettiği ülkeye bağlı olarak farklılık göstermekte ve aile birleşimi talebinde bulunmadan önce belirlenmelidir. Bazı ülkelerde, ikincil koruma alan kişilerin eşleri ve çocukları (ve refakatsiz bir çocuğun sponsor olması durumunda ebeveynleri) dışındaki aile üyelerini yanlarına getiremeleri mümkün olmayabilir ya da belirli bir bekleme süresi gibi ek gerekliliklerle karşılaşabilirler. Mülteci statüsü almış kişilerin ise, daha uzak aile üyelerini yanlarına getirmelerine izin verilir ve genellikle bu tür bekleme sürelerinden muaf tutulurlar.

Sponsorun yaşadığı ülkede henüz kalıcı olarak ikamet etmesine izin verilmemişse, kamu makamları sponsorun ülkedeki geleceğinin garanti altında olmadığı ve bu nedenle aile üyelerini kendisiyle birlikte yaşamaya getirmesinin uygun olmadığı sonucuna varabilir. Bazı durumlarda, sponsorun kendisinin ve aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılayabildiğini kanıtlaması da gerekebilir. Yetersiz gelir, sürekli bir işe sahip olmama veya yetersiz yaşam alanı/ koşulları başvurunun reddedilmesine yol açabilir.

Bazı ülkelerde aile birleşimini düzenleyen yasalar, aile birleşimi talebine ilişkin kararın verildiği tarihte (başvurunun yapıldığı tarihte değil) talepte bulunan faydalanıcının 18 yaşından küçük olmasını gerektirmektedir[20]. MHM karşılaşılan uzun bekleme ve işlem süreleri nedeniyle,

19 *Avrupa Birliği Konseyi, "Aile Birleşimi Hakkına ilişkin 22 Eylül 2003 tarihli ve 2003/86/EC sayılı Konsey Direktifi," Refworld, erişim tarihi 17 Mart 2022, https://www.refworld.org/docid/3f8bb4a10.html.*

20 *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, "Realising the Right to Family Reunification of Refugees in Europe," Haziran 2017, 35-36, https://rm.coe.int/prems-052917-gbr-1700-realising-refugees-160x240-web/1680724ba0.*

aile birleşimi prosedürlerini ilk başlattıklarında 18 yaşına yakın olan birçok refakatsiz çocuğun nihayetinde reşit olup uygunluk şartlarını karşılamadığını gözlemlemektedir. Bu durumun farkında olan birçok refakatsiz çocuk ise, aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek isteseler de, yaşa bağlı bu uygunluk şartı kendilerini aile birleşimi başvurusu yapmaktan caydırmaktadır[21].

18 yaşını doldurduktan sonra, genç yetişkin faydalanıcılar, yeniden bir araya gelmek istedikleri aile üyelerinin psikolojik ve/veya ekonomik olarak kendilerine bağımlı olması veya kendilerinin aile üyelerine aynı şekilde bağımlı olması gibi daha kısıtlayıcı uygunluk şartlarını karşılamadıkları sürece aile birleşimine hak kazanamazlar.[22]

Bazı ülkeler de faydalanıcıların hedef ülkede topluma "başarılı bir şekilde entegre olma" kapasitelerine dayalı kısıtlamalar getirmektedir. Örneğin, bazı durumlarda, bir ebeveynle birlikte yaşamak üzere Almanya'ya taşınmak isteyen 16 yaşından büyük çocukların temel düzeyde Almanca bildiklerini kanıtlamaları gerekmektedir.[23] Birleşik Krallık gibi diğer ülkeler, başvuruda bulunan çocuklara daha sıkı uygunluk şartları getirmektedir. Çocukların Birleşik Krallık'taki aile üyeleriyle yeniden bir araya gelebilmeleri için "bağımsız bir yaşam sürmüyor olmaları" ve "mülteci ya da insani ikamet sahibi sponsorun ülkesinden kaçtığı sırada aile biriminin bir parçası olmaları" şartı aranmaktadır.[24]

Türkiye'de Yaşayan Faydalanıcıların Desteklenmesinde Karşılaşılan Sorunlar

Bazı durumlarda, çocuk barınma evlerindeki yetkililer, refakatsiz çocukların aile birleşimi talepleri için desteğe erişimlerini kolaylaştırmakta ve bu konuda kendilerine rehberlik sağlamaktadır. Bununla birlikte, bazı durumlarda ise, yetkililer, refakatsiz çocukların aile birleşimi taleplerinin olup olmadığını sistematik olarak sorgulamamaktadır. Bunun yerine, yetkililer, çocuğun kendisinden, sponsor olmak isteyen yurt dışındaki akrabasından veya çocuk adına hareket eden bir sivil toplum kuruluşundan aile birleşimine dair bir talep aldıktan sonra harekete geçmektedir.

Türkiye'den ayrılmak ve yurt dışındaki aile üyelerinin yanına gitmek için geçerli bir pasaport veya kabul edilen başka bir seyahat belgesine sahip olma zorunluluğu da refakatsiz çocukların karşılaştığı ortak bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, refakatsiz çocukların çoğu menşe ülkelerinden herhangi bir resmi belgeye sahip değildir. Bunun nedeni, doğum belgesi veya ulusal kimlik gibi belgeleri hiç almamış olmaları veya Türkiye'ye yaptıkları uzun yolculuk sırasında bu belgelerin zarar görmüş, kaybolmuş veya el konulmuş olmasıdır.
MHM ekibinin sıklıkla karşılaştığı sorunlardan biri de Afganistan gibi bazı ülkelerin konsolosluk yetkililerinin

> En zor kısmı beklemekti. Yaşım ilerledikçe daha da endişeleniyordu. Beklemem gerektiğini söylediler. 18'ime girmeden önce. O dönem çok depresyondaydım. Kaldığım şehirde çalışamıyordum çünkü bacaklarımla ilgili sorunlarım vardı... 18 yaşıma girdiğimde barınaktan ayrılıp bir ev bulmam gerekiyordu. Maddi durumum zaten kötüydü... Ev arıyordum ama kirası çok yüksekti. Ya da bir ev bulmak üzereydim ama ev sahipleri yabancılara kiralamıyordu.
>
> *Refakatsiz Çocuk, Afganistan, 15, Erkek*

21 *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, "Realising the Right to Family Reunification of Refugees in Europe," Haziran 2017, 35-36, https://rm.coe.int/prems-052917-gbr-1700-realising-refugees-160x240-web/1680724ba0.*

22 *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, 35-36.*

23 *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, 35-36.*

24 *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, 38.*

reşit olmayan bir kişiye pasaport vermeden önce ebeveyn rızasının alınmasını talep etmesidir. Bu tür talepler genellikle ayrı yaşayan ebeveynlerle veya diğer aile üyeleriyle karmaşık ve masraflı bir koordinasyon gerektirerek zorluklara yol açmaktadır. Çocuğun ebeveynlerinin vefat ettiği veya başka bir şekilde ulaşılamadığı bazı vakalarda, konsolosluk makamları, ölüm belgeleri, hayatta kalan başka bir akrabanın yazılı rızası veya Afghanistan uyruklu iki tanık eşliğinde çocuğun yeminli ifadesinin düzenlenmesi şeklinde belgesel kanıt talep etmiştir.

MHM tarafından desteklenen vakaların çoğunluğu, aile birleşimi başvurusunun yapılmasına ilişkin doğrudan masrafların (aile birleşimi vizesi başvuru ücretleri gibi) yanı sıra diğer tali masrafları da içermekteydi. Bunlar, belgelerin tercümesi ve noter tasdik için yapılan masraflar, orijinal belgelerin teslimi için posta masrafları, randevulara katılmak için ulaşım ve konaklama masraflarıydı. Bu masrafların bir kısmı veya tamamı MHM tarafından karşılanmıştır. Bazı durumlarda, aile birleşimi başvurusunun sponsorları masrafların bir kısmını veya tamamını kendileri karşılamış veya ikamet ettikleri ülkedeki bir STK'dan bu amaçla mali destek almışlardır. IOM de Türkiye'de yaşayan refakatsiz çocukların aile birleşimi başvurularını desteklemek için bazı hizmetler sağlamıştır (örneğin, ulaşımın ayarlanması veya IOM tarafından finanse edilen DNA testi).[25] Özellikle sponsorun sınırlı kaynaklara sahip olduğu durumlarda, bir ulusal STK veya uluslararası örgütünmali desteğini almak, bu masrafları karşılamak için tek gerçekçi seçenek olabilir. Aksi takdirde bazı kişilerin bu mali engeller nedeniyle aile birleşimi haklarını kullanmaları engellenebilir.

Başvuru Sahiplerinin Süreçten Vazgeçmesi

MHM'nin altı yılı aşkın bir süredir refakatsiz çocukların aile birleşimi taleplerine destek sağlama konusundaki saha gözlemlerinden çıkarılabilecek bir sonuç, üçüncü bir ülkede aile birleşimi için yapılan başvuruların çoğunun prosedürel karmaşıklığı ve uzun süren niteliğinin, bu hakkın pratikte gerçekleştirilmesinin önünde bir engel ve caydırıcı bir unsur olduğudur.

Bazı vakalarda, refakatsiz çocuklar aile üyeleriyle yasal yollardan yeniden bir araya gelme umutlarını yitirmiş ve bunun sonucunda düzensiz geçişler yoluyla yeniden bir araya gelmeye çalışmayı tercih etmiş, menşe ülkelerine dönmeye karar vermiş veya aile birleşimi dosyalarını takip etme konusundaki ilgilerini kaybetmişlerdir. Bu tespit, aile birleşimi başvurularıyla ilgili olarak MHM'den destek alan faydalanıcıların %27'sinin dosyalarının nihai bir karara varılmadan kapatılmış olmasına dayanarak yapılmaktadır.

Kapanma Nedenleri

25 IOM'nin Aile Destek Programı (FAP) aracılığıyla sunduğu hizmetler özellikle Almanya'ya (ve diğer birkaç Avrupa ülkesine) gidecek kişilerin aile birleşimi taleplerini desteklemeye odaklanmıştır. Daha fazla bilgi için Aile Birleştirme Programı'nın https://turkey.iom.int/family-reunification adresindeki web sitesine bakınız.

Vakaların kapatılmasının en yaygın nedeni, MHM'nin faydalanıcılarıyla artık iletişim kuramamasıydı. Bu vakalardan biri hariç hepsi Afghanistan uyruklu olup ikisi hariç hepsi 16-17 yaş aralığındadır. Bu eğilime katkıda bulunan bir dizi faktör bulunmaktadır.

Devlet tarafından işletilen barınma evlerinde yaşayan refakatsiz çocuklara, 16-17 yaşlarına geldiklerinde, bu korumanın 18. yaş günlerinden sonra sona ereceği ve dolayısıyla yetişkin olduklarında yasal yükümlülüklerini bağımsız olarak yerine getirmek ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlık yapmaları gerektiği konusunda danışmanlık verilmektedir. Bu nedenle, bu yaş grubundaki bazı refakatsiz çocukların üçüncü bir ülkedeki aile üyeleriyle yeniden bir araya gelme taleplerinden vazgeçmeleri ve Türkiye'deki acil ihtiyaçlarına odaklanmaları şaşırtıcı değildir. Bu durum karşısında pek çok kişi Türkiye'de kalmayı tercih ederken, bazıları da orada yaşayan aile üyelerine destek olmak için menşe ülkelerine dönmeye karar veriyor veya aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek için düzensiz bir şekilde başka bir ülkeye geçmeye çalışıyor.

Çoğu durumda, Türkiye'de kalmak basit bir "seçim" olmayıp, söz konusu gencin bir dizi zorluğu hesaba katmasını gerektiriyor. Türkiye'deki Suriyeli refakatsiz çocuklar, grup temelli koruma sağlaması nedeniyle geçici koruma almaya uygun olsa da, bu sadece Türkiye içinde belirli bir şehirde yasal kalış hakkı vermekte olup, çocuğun barınma evinin bulunduğu ilde kayıt yaptırmasına izin verilmesi garanti değildir. Suriyeli olmayan refakatsiz çocuklar için, koruma altına alındıkları yasal statü olan "çocuk" statüsünden çıkmak, Türkiye'de yasal olarak kalma hakkının uluslararası koruma başvurusunun sonucuna bağlı olduğu anlamına gelir. Bu süreçte, aynı şekilde, bir çocuk olarak bir barınma evine yerleştirildikleri şehirle aynı olabilecek veya olmayabilecek olan kayıt illerinde kalmaları gerekecektir.

Bu önemli zorluklarla karşı karşıya kalan 15-17 yaş arasındaki refakatsiz çocukların önemli bir kısmı, nihayetinde çocuk barınma evlerinden ayrılmaya karar verip, ya bir koruma statüsü için kayıt yaptırmadan Türkiye'de yaşamaya devam ediyor ya da bir aile üyesinin yaşadığı ülkelere kendi başlarına gitmeye çalışıyor.

Öneriler

Aşağıdaki öneriler, Türkiye'deki refakatsiz çocukların aile birleşimi taleplerinin desteklenmesi sürecinde edinilen gözlemlerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu tavsiyeler sadece refakatsiz çocuk vakalarında aile birleşimi için geçerli olmayıp, uygulandığı takdirde kalıcı yerleştirme için tamamlayıcı bir yol olarak aile birleşimi mekanizmasının güçlendirilmesine de hizmet edecektir.

Türkiye'deki Kanun Koyucu ve Yetkililer için Öneriler

RSN ve MHM, Türkiye'de koruma arayanların üçüncü ülkelerdeki aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmeye çalışırken karşılaştıkları ortak sorunların ele alınması için bir dizi adım atılabileceğini düşünmektedir:

BELGELERİN ELDE EDİLMESİ VE PROSEDÜRLERİN DÜZENLENMESİ KONUSUNDA KONSOLOSLUKLARLA KOORDİNASYON KURULMALI

Zorla yerinden edilmeyle karşı karşıya kalan kişilerin menşe ülkelerinden ulusal kimlik belgelerini doğrulama veya alma konusunda karşılaştıkları önemli zorluklar göz önünde bulundurulduğunda; ev sahibi ve kabul eden devletler, bu prosedürlerin netleştirilmesi ve basitleştirilmesi amacıyla ortak menşe ülkelerin konsolosluk temsilcileriyle ikili görüşmelerde bulunmayı düşünmelidir. Bunun yapılması, konsolosluk ofislerine gitmek için gereken maliyet ve zamanı azaltacak ve aile birleşimine erişimin önündeki engelleri büyük ölçüde kaldırılacaktır.

AİLE BİRLEŞİMİ PROSEDÜRLERİ PROAKTİF OLARAK İZLENMELİ, TESPİT EDİLMELİ VE BAŞLATILMALI

RSN ve MHM, Türkiye makamlarını, ülkede yaşayan refakatsiz çocukların aile üyelerinin izini sürmek ve tespit etmek için mevcut kapasiteleri proaktif bir şekilde kullanmaya ve çocuğun yüksek yararına uygun olarak tüm refakatsiz çocuklar için aile birleşimi prosedürlerine sistematik destek sağlamaya teşvik etmektedir.

REFAKATSİZ ÇOCUKLARIN ULUSLARARASI KORUMA KAYDINA ERİŞİMİ SAĞLANMALI

RSN ve MHM olarak, Türkiye makamlarını, uluslararası koruma başvuru kaydı ve statü belirleme prosedürlerine erişimle ilgili olarak, özellikle çocuğun yurt dışındaki aile fertleriyle yeniden bir araya gelebilmesinin Türkiye'de geçerli bir kimliğe sahip olmasına bağlı olduğu durumlarda, çocuğun yüksek yararına ilişkin bireysel bir değerlendirme yapılmasını sağlamaya teşvik ediyoruz.

Varış Ülkelerindeki Kanun Koyucular ve Yetkililer için Öneriler

Hem uluslararası hem de ulusal hukuk tarafından korunan aile birleşimi hakkı evrensel olarak savunulmalı ve gerçekleştirilmesi proaktif olarak sağlanmalıdır. Bu çerçevede RSN ve MHM, aile birleşimi hakkına erişim konusunda farkındalığın artırılması için aşağıdaki tavsiyeleri not eder.

AİLE BİRLEŞİMİ PROSEDÜRLERİ VE TAMAMLAYICI YOLLAR HAKKINDAKİ BİLGİLER İLGİLİ ULUSLARARASI PAYDAŞLAR İÇİN ERİŞİLEBİLİR KILINMALI

Aile birleşimi prosedürleri ve uygunluk şartları her bir varış ülkesinde önemli ölçüde farklılık gösterdiğinden, hem aile birleşimi isteyen kişilere destek sağlamak isteyen paydaşlar hem de faydalanıcıların kendileri bu prosedürleri anlama ve bunlara erişme konusunda önemli bir bilgi eksikliğiyle karşı karşıyadır. RSN ve MHM, tüm devletleri bu prosedürlerin yanı sıra uzun vadeli yeniden yerleştirme için mevcut diğer tamamlayıcı yollar hakkında uzmanlara ve uzman olmayanlara yönelik net kılavuzlar hazırlamaya ve yaymaya teşvik etmektedir.

Devletler bu tür materyalleri hem uluslararası paydaşlar tarafından yaygın olarak konuşulan dillerde (örneğin İngilizce) hem de o devlete aile birleşimi için en sık başvuran uyruklar tarafından konuşulan dillerde sunmaya çalışmalıdır.

REFAKATSİZ ÇOCUKLAR İÇİN UYGUNLUK ŞARTLARI YENİDEN DEĞERLENDİRİLMELİ

RSN ve MHM, çocuk faydalanıcıların hedef ülkelerdeki sponsorlara katılmaları için uygunluk şartlarının katı olmasından endişe duymaktadır. Hedef ülkelerin ulusal mevzuat ve politikalarını gözden geçirerek aile birleşimi başvurularını, faydalanıcının başvurunun yapıldığı tarihteki yaşına göre işleme almalarını ve değerlendirmelerini teşvik ediyoruz. Böyle bir politika, göç makamlarının başvuruların işleme alınmasını kasıtlı olarak geciktirme yönündeki teşviklerini etkili bir şekilde ortadan kaldıracaktır. Bu özellikle ikincil koruma statüsüne sahip sponsorların aile birleşiminden faydalanabilmeleri için yasal olarak belirlenmiş "bekleme süresinin" dolmasını bekleyen çocuk faydalanıcıların bu süreçte reşit olmaları ve 18 yaşının altında olmalarını gerektiren uygunluk şartını karşılayamamaları nedeniyle aile üyelerine katılamadığı durumlar için önerilmektedir.

Ayrıca bu, özellikle uzun süreler boyunca ailelerinden ayrı yaşamanın getirdiği koşullar ve zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, refakatsiz çocukların reşit olduktan sonra da aile üyelerine (maddi, duygusal ve diğer açılardan) bağımlı kalabilecekleri gerçeğini kabul etmek gibi bir etkiye de sahip olacaktır.

ÇOCUKLARIN AİLE ÜYELERİYLE YENİDEN BİRLEŞMESİ KOLAYLAŞTIRILMALI VE HIZLANDIRILMALI

Aile birleşimi prosedürleri, varış ülkesinin göç makamları tarafından aile birleşimi faydalanıcılarına dayatılan külfetli gereklilikler ve aşırı uzun başvuru işlem süreleri nedeniyle genellikle uzamaktadır. RSN ve MHM, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi uyarınca, varış ülkelerindeki yetkililerin çocuklarla ilgili taleplere tutarlı ve sistematik bir şekilde "olumlu, insani ve hızlı bir şekilde" yaklaşmalarını kuvvetle teşvik etmektedir.[26]

26 *MHM tarafından desteklenen vakalarda doğrudan gözlemlenmemiş olsa da, varış ülkelerine, çocukların aile üyeleriyle yeniden bir araya gelme haklarını kısıtlamak gibi orantısız bir etkiye sahip olması muhtemel olan, reşit olmayanların entegrasyon kapasitesi değerlendirmesinden geçme zorunluluklarını ortadan kaldırmaları çağrısında bulunuyoruz.*

AİLE TANIMI ÇEKİRDEK AİLENİN ÖTESİNE TAŞINMALI

RSN ve MHM, varış ülkelerinin aile birleşimi yasalarının çekirdek aile dışındaki diğer aile üyeleriyle de birleşme hakkını içerecek şekilde değiştirilmesini savunmaktadır. Aile birleşiminden yararlanma hakkını sadece çekirdek aile üyeleriyle sınırlandırmak, Avrupa-merkezci bir aile kavramsallaştırmasını ön plana çıkararak, kültürel olarak çeşitlilik gösteren "aile" anlayışlarını göz ardı etmektedir. Bu yaklaşım ayrıca travmatik zorla yerinden edilme deneyiminde geleneksel aile yapılarının sıklıkla parçalandığı ve yeniden yapılandırıldığı gerçeğini dikkate almamaktadır. Bu nedenle aile tanımları, "aile yaşamının" sosyal, duygusal ve/veya ekonomik bağımlılık sergileyen çok çeşitli kişiler arası yapılardan oluştuğunu kabul edecek şekilde genişletilmelidir.[17]

> Aile birleşimi süreci daha kısa olmalı. Biz daha çocuğuz, beklemek bizim için zor. Süreç çocuk olarak bizi yoruyor.
>
> *Refakatsiz Çocuk, Kadın, 13, Suriye*

SEYAHAT BELGELERİNE ERİŞİMİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER AZALTILMALI

Hedef devletler ve ilgili konsolosluklar, özellikle aile birleşimi faydalanıcısının belgesel kanıt sunamadığı veya menşe ülkesindeki konsolosluk makamlarıyla irtibata geçmek istemediği durumlarda, seyahat belgelerinin sağlanmasına proaktif olarak yardımcı olmalı ve böylece aile birleşimi hakkının gerçekleştirilmesi için geniş çapta uygulanan 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 25/1 Maddesi kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirmelidir[28]. Hedef ülkeler ayrıca aile birleşimi vizeleri için başvuru ücretleri gibi gerekli seyahat belgelerine erişimin önündeki mali engelleri hafifletecek ve/veya ortadan kaldıracak tedbirleri uygulamaya koymaya teşvik edilmelidir.

27 *BMMYK. "Çocuk Hakları ve Aile Birleşimi Raporu," 9 Mart 2022. https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-rights-child-and-family-reunification, 15.*

28 *1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 25/1 Maddesi, "bir mültecinin bir hakkı kullanması normalde başvuramayacağı yabancı bir ülkenin yetkililerinin yardımını gerektiriyorsa", mültecinin ikamet ettiği taraf Devletlerin "kendi makamları veya uluslararası bir makam tarafından bu tür bir yardımın kendisine sağlanmasını düzenlemesini" gerektirir. Frances Nicholson, "The Right to Family Life and Family Unity of Refugees and Others in Need of International Protection and the Family Definition Applied," 14-15. Bu hükmün, aile biriminin kutsallığına saygı gösterme ve özellikle ÇHS'nin 10. Maddesinde ifade edildiği üzere, ailelerinden ayrı düşmüş çocukları yeniden bir araya getirme çabalarını kolaylaştırma genel görevi doğrultusunda, devletlerin çocuğun pasaport almasının mümkün olmadığı durumlarda alternatif seyahat belgesi düzenlenmesi de dahil olmak üzere, başarılı bir yeniden birleşmeye imkan tanıyan seyahat belgelerinin düzenlenmesini sağlamak için ailelerinden ayrı düşmüş küçük çocuklar adına müdahale etmesi gerektiği şeklinde yorumlanmasını savunuyoruz.*

Bağışçılar ve Uluslararası Kuruluşlar için Öneriler

AİLE BİRLEŞİMİNİ DESTEKLEYEN KURULUŞLARA FON SAĞLANMALI

Türkiye'de yaşayan faydalanıcıları ilgilendiren bir aile birleşimi talebinin tamamlanması ve desteklenmesine ilişkin önemli doğrudan ve dolaylı maliyetler göz önünde bulundurularak, insani yardim, kalkinma ve diğer entegre alanlardaki bağışçıların aile birleşimini destekleyen yerel, ulusal ve uluslararasi kuruluşlara fon sağlamaya devam etmesi ve fon olanaklarini genişletmesi kritik önem taşimaktadir. Bu destek, bireysel vakaların yönetimi, vize/başvuru ücretleri, ulaşım, konaklama, tercüme, noter tasdiki, posta ve her başarılı aile birleşimi vakasının gerekli bir bileşenini oluşturan diğer ilgili masrafların karşılanması da dahil olmak üzere geniş bir yardım yelpazesini içermelidir. Bu tür faaliyetler için finansman, hem hukuki hem de insani yardımı kapsayan bu tür çalışmaların karmaşık doğasını idare edebilecek aktörlere stratejik olarak yönlendirilmelidir.

AİLE BİRLEŞİMİ HAKKI KONUSUNDA FARKINDALIK ARTIRMAYA DEVAM EDİLMELİ

Bağışçıların hem potansiyel sponsorlar hem de faydalanıcılar arasında aile birleşimi hakkına ilişkin farkındalığı artırmaya yönelik girişimleri desteklemeye devam etmesi de kritik önem taşımaktadır. Özellikle ulusal düzeydeki kuruluşlar, aile birleşimi vaka çalışmalarından elde ettikleri doğrudan gözlemleri; potansiyel faydalanıcılar arasında, erişilebilir formatlarda ve dillerde yaymak amacıyla bilgilendirme ve farkındalık yaratma materyalleri oluşturmak için iyi bir pozisyondadır.

Bu tür çabalar, hedef ülkelerdeki uluslararası sivil toplum kuruluşları ve ağlarıyla bağlantıları olan; üçüncü ülkelerde yaşayan aile üyeleriyle yeniden birleşme taleplerine sponsor olma fırsatına ilişkin eş zamanlı farkındalık yaratma faaliyetlerinde bulunabilen kuruluşlar tarafından en iyi şekilde yürütülebilir.

AİLE BİRLEŞİMİ İÇİN GEREKLİ TEST VE DEĞERLENDİRMELERİN FİNANSMANI DESTEKLENMELİ

Bağışçıları, özellikle bu tür değerlendirmelerin hatalı sonuçlar vermesi durumunda refakatsiz çocukların maruz kalabileceği hak mahrumiyeti ve telafisi mümkün olmayan zararları göz önünde bulundurarak, DNA testi ve kapsamlı yaş tespit işlemleri gibi bağımsız ve ücretsiz hizmetlerin sağlanmasını desteklemeye devam etmeye çağırıyoruz[29].

29 *Bu bağlamda, uluslararası toplumun IOM'nin Aile Birleşimi Yardım Programı gibi programlara verdiği desteğin iyi bir uygulama olduğu ve bu tür fırsatların ek hizmet sağlayıcılar aracılığıyla genişletilmesi yoluyla tekrarlanması gerektiği kabul edilmelidir.*

Sonuç

RSN ve MHM'nin Türkiye dışındaki aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmeye çalışan yaklaşık 50 refakatsiz çocuğun deneyimlerinin yanı sıra bu alanı düzenleyen mevzuat ve politikalara ilişkin bu raporda yaptığı analiz; üzerine düşünülmesi ve iyileştirilmesi gereken bir dizi fırsatı ortaya koymaktadır. Bu rapor, aile birleşimi sürecini ve bu fırsatları paydaşlar için daha açık ve erişilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. En basit şekilde ifade etmek gerekirse; raporda devletlerin aile birleşiminin -özellikle çocukların dahil olduğu vakalarda- "olumlu, insani ve hızlı bir şekilde" işleme alınmasına dair yükümlülükleri olduğunun altı çizilmektedir.

RSN ve MHM olarak; diğer ülkelerdeki aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek isteyen kişilerin karşılaştığı sayısız sorunun yanı sıra, refakatsiz çocuklar da dahil olmak üzere Afganistan uyruklu kişilerin karşılaştığı ilave engeller de olduğunu endişeyle belirtiyoruz. Afganistan'dan kaçmak zorunda kalan kişilere sunulan kalıcı çözümlerin sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, RSN ve MHM bu rapordaki gözlemleri, bu kritik dönemde izlenecek yeni yollara ışık tutması umuduyla, özellikle bu nüfusla birlikte ve bu nüfus için çalışanların dikkatine getirmektedir.

> ...Sanki vazgeçmemi istiyorlardı. Ama ben yine de vazgeçmedim... Keşke bu süreç daha hızlı olsaydı, çünkü benim için çok zordu. Ama ne yazık ki çok uzun sürdü.
>
> *Refakatsiz Çocuk, Erkek, Afganistan, 15*

Bu raporda yer alan tavsiyelerin uygulanması, ailelerinden ayrı düşmüş kişilerin ve özellikle belirli toplulukların yaşamları üzerinde önemli bir etki yaratacaktır. Tavsiyelerin uygulanmasının yaratacağı olumlu etki, aynı zamanda, ev sahibi ülkelere ve uluslararası topluma daha geniş ölçekte yansıyabilir. Aile birleşimine daha fazla erişimin sağlanması, özellikle uzun süreli mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapan ülkeler için bir sorumluluk paylaşım mekanizması olarak işlev görebilir.

Mültecilere ev sahipliği yapan devletler ve varış ülkeleri, aile birleşimini kolaylaştırmada şüphesiz merkezi bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, sivil toplum aktörlerinin, kişilerin bu karmaşık prosedürlerde yollarını bulabilmeleri ve nihayetinde bu haktan yararlanabilmeleri üzerindeki etkisi göz ardı edilemez. Bu nedenle, bu raporun ayrıca aile birleşimi alanında faaliyet gösteren sivil toplum aktörlerine daha fazla destek sağlamasını umuyoruz.

Sonuç olarak, zorunlu göç sırasında ayrılan ailelerin yeniden bir araya gelme olanaklarının artırılması ve Mehdi ile Rıza gibi daha fazla hikayenin anlatılması için çeşitli paydaşların büyük çaba sarf etmesi gerekiyor.

REFUGEE SOLIDARITY NETWORK

İletişim Bilgileri:

www.refugeesolidaritynetwork.org

1 Dock 72 Way, 7th Floor
Brooklyn 11205

comms@rsn.ngo

Mülteci Hakları Merkezi

MÜLTECİ HAKLARI MERKEZİ

İletişim Bilgileri:

www.mhd.org.tr

Barbaros Mahallesi Başkan Sokak No.14
Üsküdar – İstanbul
0 850 218 48 30

info@mhd.org.tr